

اصول اخلاق پزشکی از دیدگاه ابن سینا و زکریای رازی و مقایسه آن با اصول اخلاقی فیزیوتراپی مدرن

مریم شمسایی^۱، امین کردی یوسفی نژاد^{۲*}، نسرين سهرابی^۳

۱- دانشیار گروه معارف اسلامی و عضو مرکز تحقیقات قرآن، حدیث و طب، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران

۲- عضو هیأت علمی گروه فیزیوتراپی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران

۳- دانشجوی فیزیوتراپی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران

Journal of Education and Ethics in Nursing, Vol.8, No.3&4, Fall & Winter 2020

چکیده

مقدمه: از دیدگاه اسلام، اخلاق امری نشأت گرفته از عقل، وحی و شهود می باشد. اخلاق پزشکی غربی ریشه در سوگندنامه بقراط که بنیاد اصلی اخلاق پزشکی می باشد؛ دارد. یکی از شاخه های اصلی رشته پزشکی فیزیوتراپی است. این رشته قدمتی معادل دانش پزشکی دارد. پزشکان از قدیم از آب درمانی و ماساژ در درمان بیماری استفاده می کرده اند.

روش کار: هدف مقاله، بررسی اخلاق پزشکی از دیدگاه زکریای رازی و ابن سینا با توجه به نوشته های آنها و مقایسه با کدهای اخلاق فیزیوتراپی آمریکا می باشد. این مقاله به بررسی مباحث عمده در اخلاق پزشکی اسلامی و اخلاق در فیزیوتراپی نوین با مرور کتب پزشکان مسلمان در زمان شکوفایی تمدن اسلامی و اسانامه ها و کتاب های متعددی که در سال های اخیر در زمینه اخلاق فیزیوتراپی مدرن تنظیم گردیده می پردازد.

یافته ها: در کدهای اخلاق فیزیوتراپی شأن بیمار محوریت دارد. ابن سینا به سه محور عملکرد پزشکی، پژوهش های پزشکی و نگرش و اعتقاد به اسلام و اصول اخلاقی اشاره کرده است. مهم ترین معیارهای اخلاق پزشکی از دیدگاه زکریای رازی، رعایت موازین اخلاقی در حرفه پزشکی و رعایت موازین اخلاقی در امور پژوهشی می باشد. کدهای اخلاق انجمن فیزیوتراپی آمریکا شامل: درمان بیماران، مشورت، آموزش، تحقیق و مدیریت می باشد.

نتیجه گیری: با توجه به اینکه در متون اسلامی توجه خاصی به اخلاق گردیده، می توان با اخذ مشترکات دو نگرش (بیمار محوری) متون اخلاق پزشکی کارآمدتر ارائه نمود. بررسی کدهای اخلاق انجمن فیزیوتراپی آمریکا نشان می دهد موارد ذکر شده در آن در کتب اندیشمندان ایرانی در دوران شکوفایی تمدن اسلامی وجود داشته است.

واژگان کلیدی: اخلاق پزشکی، فیزیوتراپی، اسلام، غرب، ابوعلی سینا، زکریای رازی

J Educ Ethics Nurs 2020;8(3&4):44-49

مقدمه

هر جامعه، تعریف اخلاق ممکن است از جامعه ای به جامعه دیگر متفاوت باشد؛ ولی همواره جنبه هایی از رفتار وجود دارند که در همه جوامع کاملاً پسندیده و قابل قبول می باشند. اخلاق در اسلام از جایگاه رفیعی برخوردار است. در مبانی دینی ما از اخلاق به عنوان رسالت پیامبران نام برده شده است. همین طور در قرآن کریم به لزوم اخلاق عملی و نظری اشاره شده است [۲].

واژه اخلاق (Ethics) از کلمه یونانی اتیکوس به معنای «برخاسته از فرهنگ» و یا از واژه فرانسوی «اتوس» به معنای فرهنگ اقتباس شده است. طبق تعریف دیکشنری وبستر، اخلاق عبارت است از چارچوب دربرگیرنده پیامدهای معنوی و اخلاقی خوب و بد بر پایه هنجارهای جامعه [۱]. به عبارتی اخلاق مجموعه کدهای نوشته یا نانوشته ای است که در محیط ها و فرهنگ های مختلف رفتار انسان را هدایت می کند. علی رغم اینکه طبق این تعریف با توجه به تفاوت های هنجارهای

*نویسنده مسئول، نشانی: عضو هیئت علمی گروه فیزیوتراپی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران.

پست الکترونیک: yoosefinejad@sums.ac.ir

تلفن تماس: ۰۹۱۷۹۱۵۰۵۸۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۹/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۲/۴

آیات متعددی در قرآن کریم به بحث اخلاق می‌پردازد از جمله: آیاتی که در ذیل به آنها اشاره می‌گردد:

ربنا و ابعت فیهم رسولا منهم یتلوا علیهم آیاتک و یعلمهم الكتاب و الحکمة و یزکیهم انک انت العزیز الحکیم (سوره بقره، آیه ۱۲۹) پروردگارا! در میان آنها پیامبری از خودشان برانگیز! تا آیات تو را بر آنان بخواند، و آنها را کتاب و حکمت بیاموزد و پاکیزه کند، زیرا تو توانا و حکیمی (و بر این کار قادری)

قد افلح من زکیها و قد خاب من دسیها (سوره شمس، آیات ۹ و ۱۰) هرکس نفس خود را پاک و تزکیه کرد، رستگار شد - و آن کس که نفس خویش را با معصیت و گناه آلوده ساخت، نومید و محروم گشت!

قد افلح من تزکی و ذکر اسم رب- فصلی (سوره اعلی، آیات ۱۴ و ۱۵) به یقین کسی که پاکی جست (و خود را تزکیه کرد) رستگار شد - و (آن کس) نام پروردگارش را یاد کرد، سپس نماز خواند!

در روایات اسلامی نیز اخلاق از جایگاه مهمی برخوردار است. در این راستا به روایات و احادیثی چند از پیامبر اکرم (ص) و امیر المومنین علی (ع) اشاره می‌گردد. رسول خدا (ص) می‌فرماید: «انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق(۳)؛ من تنها برای تکمیل فضائل اخلاقی مبعوث شده‌ام.»

امیرمؤمنان علی علیه السلام فرمود: «لو کنا لانرجو جنه ولا نخشی نارا ولا ثوابا ولا عقابا لکان ینبغی لنا ان نطالب بمکارم الاخلاق فانها مما تدل علی سبیل النجاح [۳]؛ اگر ما امید و ایمانی به بهشت و ترس و وحشتی از دوزخ، و انتظار ثواب و عقابی نمی‌داشتیم، شایسته بود به سراغ فضائل اخلاقی برویم، چرا که آنها راهنمای نجات و پیروزی و موفقیت هستند.»

در حدیث دیگری از رسول خدا صلی الله علیه و آله آمده است که فرمود: «جعل الله سبحانه مکارم الاخلاق صلةً بینه و بین عباده فحسب احدکم ان یتمسک بخلق متصل بالله [۴]؛ خداوند سبحان فضائل اخلاقی را وسیله ارتباط میان خودش و بندگانش قرار داده، همین بس که هر یک از شما دست به اخلاقی بزند که او را به خدا مربوط سازد.»

به تعبیر دیگر، خداوند بزرگ‌ترین معلم اخلاق و مربی نفوس انسانی و منبع تمام فضائل است، و قرب و نزدیکی به خدا جز از طریق تخلق به اخلاق الهی امکان‌پذیر نیست!

اخلاق پزشکی

تاریخ اخلاق پزشکی به ۲۵۰۰ سال پیش بازمی‌گردد که از ابتدا در فرهنگ یونانی و رومی می‌توان آن را پیگیری کرد. اخلاق پزشکی نشأت گرفته از استادان بزرگ فلسفه از جمله؛ سقراط، افلاطون و ارسطو می‌باشد[۵]. همچنین در این زمان بود که

بقراط پدر علم طب سوگندنامه خود را در قالب مبانی اخلاقی و پزشکی تنظیم نموده است[۶]. اعلامیه ژنو که پس از جنگ جهانی دوم در (۱۹۴۸) توسط انجمن پزشکی جهانی (WMA) تهیه گردیده همان سوگندنامه به روز شده بقراط می‌باشد. در ایران، اخلاق پزشکی به زمان قبل از بقراط بازمی‌گردد و از همان زمانها طبابت در ایران همراه با دیانت بوده و طب باستانی در ایران با آیین زرتشت و تعلیمات اوستا پیوند داشته است. پزشکان از طبقه روحانیون بوده و هم‌زمان به تحصیل طب و الهیات می‌پرداختند. در آن زمان طبیبان علاوه بر اینکه از سطح بالای علمی برخوردار بودند، از مقام و منزلت روحانی و اخلاقی نیز بهره‌مند بودند. آنها در حفظ مبانی و ارزش‌های اخلاقی بسیار کوشا و از لحاظ ارزش‌های اخلاقی، نیکی، راستی، پاکی و نجابت نیز برای مردم الگوی شایسته‌ای به شمار می‌رفتند و مانند پیشوایان دینی همواره مردم را به نیکی، راستی، پاکی و نجابت راهنمایی می‌کردند. در قرن نوزدهم و بیستم هم‌زمان با علمی شدن طب، تحولات عظیمی در اخلاق پزشکی نیز به وجود آمد؛ اما در قرن بیست و یکم به نظر می‌رسد که بشر از مدرنیته خسته شده و ناگزیر به سنت و ارزش‌های اخلاقی گذشته روی آورده و به همین دلیل امروزه بسیاری از مراکز بزرگ اخلاق مجدداً احیا شده است[۷].

در اسلام، اخلاق پزشکی تحت تعالیم دین اسلام به ارزش‌های زیادی دست یافت به این دلیل که دین اسلام برای حرف، پزشکی ارزش زیادی قائل شده آنگونه که دانش پزشکی را معادل دانش دینی قرار داده است. در فرهنگ اسلامی، پزشک از دو جهت الزام به یادگیری فضایل اخلاقی دارد:

۱: خود انسان است.
۲: شغل، حیات، سلامت و حیثیت انسان‌های دیگر است.
در این میان دو تن از دانشمندان مسلمانی که به طور خاص به مباحث اخلاق پزشکی پرداخته‌اند ابوعلی سینا و محمد بن زکریای رازی می‌باشند که هرکدام در کتاب‌های خود به بیان اصول علم اخلاق پرداخته‌اند.

امروزه مشاغل درگیر در امر مراقبت از سلامت جامعه با توجه به محیط‌های درمانی که دائماً در حال تغییر و تحول هستند نیاز متعددی به کدها و آیین‌نامه‌های اخلاقی را کاملاً احساس می‌کنند. اقدامات بهینه درمانی برای بیماران مراجعه کننده به کلینیک‌های درمانی گاه تحت تأثیر عوامل خارجی مانند: قوانین و مقررات نظام‌هایی نظیر خدمات بیمه گذار به مخاطره می‌افتد. یکی از زیرگروه‌های مشاغل درگیر در امر سلامت جامعه که شاید به جرأت بتوان گفت بیشترین تماس مستقیم با بیمار را در بردارد، رشته فیزیوتراپی است. طبق تعریف انجمن فیزیوتراپی آمریکا، فیزیوتراپی عبارت است از حرفه‌ای که به

باشد تا خطا نکند و بخشی را نبرد که بیمار را با مرگ روبه رو سازد» [۹].

(۲) در رابطه با نگاه جامع به علم پزشکی معتقد است به دلیل گستردگی علم طبابت پزشک باید درباره «عناصر، مزاج ها، اخلاط، اندام‌های ساده و مرکب، روح و روان، قوای طبیعی، حیوانی و نفسانی، کنش‌ها، حالات تندرستی و بیماری، عوامل محیطی، مواد خوراکی و آشامیدنی و درمان، اطلاعات کامل و تسلط علمی و عملی داشته باشد و با توجه به اقتضای حرفه‌اش، به منظور حفظ بهبودی و معالجه رضایت‌بخش بیماری، باید برخی از این امور را به تنهایی، به تصور علمی خود، درک کند و به مشاهده خود چنین اعتقاد پیدا کند که نتیجه‌گیری وی از طرف یکی از علمای طبیعی، پذیرفته شده است و درباره برخی دیگر از این امور باید به وسیله حرفه خود، دلیلی بر وجود آن حالت داشته باشد» [۹].

(۳) از طرفی در کتاب «قانون» می‌توان به نکته اخلاقی دیگری اشاره کرد که احترام به حقوق بیماران می‌باشد. ابن سینا معتقد است که حالت و روحیه پزشک در درمان بیماری مریض تأثیر بسیاری دارد. بدین معنا که اگر طبیب بشاش و خندان باشد در درمان بیمار تأثیر بسزایی خواهد داشت [۱۰]. او در جلد اول «قانون» آورده است که: «در بیماری‌هایی که خطرناک است، تأخیر در مداوا یا تخفیف آن، روا داشتن عامل نابودی نیرو خواهد بود. در چنین وضعیتی نباید دست روی دست گذاشت، بلکه باید از همان اول به معالجات قوی پرداخت. در بیماری‌هایی که در آنها بیم خطر نمی‌رود، می‌توان به تدریج از داروهای سبک به داروهای قوی رسید. اگر داروی سبک، بهره‌ای نداشت، نباید از راه راست خارج شوی، زیرا تأثیر دارو را به خطر می‌اندازد و مبادا راه نادرستی بروی که زبانش جبران‌پذیر نیست» [۹].

(۴) بهره‌برداری از منابع و تجربه‌های سایر پزشکان با ذکر منابع یا صاحب اثر، مورد اخلاقی دیگری است که ابن سینا در راستای عملکرد پزشک در کتاب «قانون» به آن اشاره کرده است. در قسمت‌های متعددی از کتاب «قانون» هر جا که از منابع علمی یونانی، چینی، هندی، ایرانی و یا مصری استفاده شده است به ذکر منابع مورد استفاده اشاره کرده و حتی در جاهایی آن را مورد نقد قرار داده است.

ب) تحقیقات پزشکی

یکی از نکات اخلاقی بارزی که ابن سینا به آن پرداخته است پژوهش در امر درمان بیماری‌ها می‌باشد. وی معتقد است که با انجام آزمایش و مقایسه می‌توان به تأثیر داروها بر روی بیماری‌ها آگاهی یافت [۱۱].

کاهش آلام بیماران و حفظ و بهبود تحرک بیماران بدون نیاز به جراحی‌های پرهزینه کمک می‌کند و نیاز به مصرف طولانی مدت داروها که معمولاً دارای عوارض جانبی هستند را از بین می‌برد.

در سال‌های اخیر استقلال حرفه‌ای فیزیوتراپی در تصمیم‌گیری در امر درمان بیماران مراجعه‌کننده و نقش فیزیوتراپیست در مراقبت از سلامت بیماران در سراسر جهان افزایش یافته است. افزایش در استقلال حرفه‌ای نیاز به ملاحظات اخلاقی بیشتر را دربردارد. اخلاق در فیزیوتراپی را می‌توان به عنوان کدهای اخلاقی و معنوی که ارتباط بین درمانگر و بیمار یا مراجعه‌کننده و نیز ارتباط بین درمانگر و سایر حرفه‌های شاغل در امر سلامت جامعه بر پایه احترام و اعتماد متقابل را تبیین می‌کند، تعریف کرد.

از آنجا که اصول حرفه‌ای رعایت اخلاق پزشکی، حاوی مشترکات بسیار زیادی در بین مشاغل مختلف مرتبط با سلامت جامعه می‌باشد و از سویی از جمله این مشاغل که ارتباط زیاد و طولانی مدت با بیمار دارد، فیزیوتراپی می‌باشد. بنابراین در این مقاله سعی بر آن شد تا تحقیقی تطبیقی بین اصول اخلاق پزشکی اشاره شده توسط دو تن از بزرگ‌ترین دانشمندان جهان اسلام و اصول اخلاق فیزیوتراپی نوین از دیدگاه انجمن فیزیوتراپی آمریکا انجام گردد.

اخلاق پزشکی از دیدگاه ابوعلی سینا

ابوعلی سینا در کتاب «فی علم الاخلاق» و «قانون در طب» مطالب مختلفی را به طور پراکنده در باب اخلاق پزشکی آورده است.

وی در کتاب «قانون» به دو اصل اساسی عملکرد پزشکی و تحقیقات پزشکی در راستای اخلاق پزشکی تاکید کرده است.

الف) عملکرد پزشکی

ابن سینا این مسأله را به چندین بخش تقسیم می‌نماید: (۱) آگاهی و تسلط پزشک به علم طب (۲) نگاه جامع به علم پزشکی (۳) احترام به حقوق بیماران (۴) بهره‌برداری از منابع و تجربه‌های پزشکان [۸].

(۱) در قسمت‌های متعددی از کتاب «قانون» بر اصل تبصر و توانایی پزشک در امر طبابت تذکر وافر شده است. او اولین شرط طبابت را اشراف علمی و آگاهی از وضعیت بیمار و شناخت بیماری دانسته است. در جلد اول، فصل بیست و ششم از کتاب «قانون» آورده است که: «کسی که اندام را شکاف می‌دهد، باید در تشریح اعصاب و ریه‌ها و شریان‌ها، معلومات کافی داشته

اجتناب از ترش‌روی، شتاب‌زدگی و بی‌پروایی. لحن ملایم، اخلاق و برخورد نیکو نسبت به بیماران و در برخورد با آنها مهربان و دلسوز باشند [۱۵]. وی همچنین تأکید بر رازداری پزشک دارد که باید اسرار بیماران را فاش ننماید وی می‌گوید: افشا کردن راز بیمار یک عمل غیر اخلاقی می‌باشد که در این راستا حتی ممکن است به قیمت جان پزشک نیز تمام شود [۱۵]. به گفته زکریای رازی بیمار باید به گذشته طبیب خود توجه داشته باشد و در رابطه با شرح حال وی تحقیق نماید که آیا او شخصی بوده که زمان فراغت خود را صرف یادگیری هر چه بیشتر پزشکی کرده است یا زمان خود را به خوشگذرانی و تفریح و مشروب خواری صرف کرده که اگر چنین است باید از وی دوری گزینند [۱۵]. رعایت موازین اخلاقی در امور پژوهشی: زکریای رازی در تمام کتب خود به منابعی که از آنها استفاده کرده است دقیقاً اشاره نموده و تمام جملات را با ذکر منابع نقل کرده و حتی کتاب‌هایی که نویسنده آنها مشخص نمی‌باشد را هم مطالب آن را عیناً ذکر کرده است. وی در کتاب «الحاوی» به نقل از «اریاسیوس» آورده است که: «برای من کاملاً روشن و آشکار است که اریاسیوس در این بخش و بخش‌های پیشین، تنها سخنان جالینوس را بازگو کرده، ولی آن چنان سخن رانده که گویی خودش همان کارهای درمانی را انجام داده است. چنین شیوه‌ای پسندیده نیست زیرا برای خواننده، این گمان پیش می‌آید که اریاسیوس، خودش چنین تجربیاتی را داشته است. البته ممکن است که خود اریاسیوس هم چنین تجربیاتی را انجام داده باشد، ولی بر عهده ما می‌باشد که ضمن بازگو کردن گفتار هر یک از پزشکان در این کتاب، به روشنگری پرداخته و با توجه به اینکه در بازنویس کتاب‌ها - به ویژه در ترجمه کتاب‌ها - ممکن است اشتباهاتی پیش آمده باشد، باید هر چه بیشتر به روشن کردن گفته‌های پیشینیان بپردازیم تا به نتیجه بهتر و کارآمدتری برسیم.» [۱۵].

بحث و نتیجه‌گیری

ابن سینا در کتاب «قانون» در طب به سه محور عملکرد پزشکی، پژوهش‌های پزشکی و نگرش و اعتقاد به اسلام و اصول اخلاقی اشاره کرده است.

الف) عملکرد پزشکی: آگاهی و تسلط پزشک به علم طب، احترام به حقوق بیماران، نگاه جامع به علم پزشکی و بهره‌برداری از منابع و تجربه‌های سایر پزشکان.

آگاهی و تسلط پزشک به علم طب: این اصل منطبق است با اصل ششم از اصول هشت گانه APTA که می‌گوید: فیزیوتراپیست باید مهارت و توانایی‌های خود را از طریق کسب

یکی از مورخان معتقد است که ابن سینا شهرت خود را مدیون کتاب قانونش می‌باشد و می‌گوید: «این اثر بزرگ، حاصل آزمایش‌های دقیق و اندیشه و تأمل بسیار همراه بوده است.» [۱۲]. شیخ الرئیس همچنین معتقد است که در پژوهش‌های گذشتگان به درستی دقت کرده و نتیجه‌گیری صحیح نمایند و از طرفی به دستکاری و ناقص بیان نمودن پژوهش‌های دیگران انتقاداتی را وارد کرده است. از جمله؛ در جلد چهارم «قانون» مؤکداً می‌گوید: «طبیب فرزانه اقلماً بایستی نسبت به جالینوس و بقراط خوشبین باشد و عقاید آنها را بپذیرد که در این باره شرح و بسط مفصل داده‌اند. بایستی بیشتر فکر کند و آنگاه بر ضد عقاید پیشینیان قد علم کند. اگر در این قد علم کردن در مقابل پیشینیان و بر ضد آنها ایستادن، حق داشت سخنش را می‌پذیرفتیم، اما متأسفانه کمتر فکر کرده و به سرعت عقیده نامربوط خود را ابراز داشته است. به گمان من صاحب این رأی سخیف و نامربوط، آزمایش‌هایی کرده و نتیجه‌هایی به دست آورده و عقیده خود را بر نتیجه این آزمایش‌ها پی‌ریزی کرده است. ممکن است گاهی از یکی از این آزمایش‌ها چیزی به دست آورده باشد، در حالی که از همه آزمایش‌های دیگرش هیچ چیزی را به دست نیاورده است. این هیچ پیدا نکردن صحیح است» [۹].

از مباحث مختلف عنوان شده در باب اخلاق پزشکی در کتاب «قانون» می‌توان چنین برداشت کرد که ابن سینا در برخورد با بیماران اصل را بر دانایی، آگاهی و تبحر پزشک می‌دانسته و معالجه بیماری، حفظ کرامت انسان به عنوان مخلوق خداوند و به کارگیری روشی شناخته شده و آزموده با کم‌ترین احتمال آسیب به بیمار، قرار داده است.

اخلاق پزشکی از نگاه محمد بن زکریای رازی

محمد بن زکریای رازی در کتاب «الطب الروحانی» و در بخش‌های مختلف کتاب «الحاوی» به ویژه در جلد بیست و سوم و همین‌طور در کتاب‌های «قصص» و «حکایات المرضی»، کتاب «الجدری» و «الحصبه»، «من الی‌حضرة الطیب»، «الشکوک علی جالینوس» و دیگر آثار تألیفی حوزه پزشکی خود در روایت‌های بالینی نکات اخلاقی را با تأکید بسیار و به منزله بخشی از ملزومات حرفه‌ای در پزشکی مدنظر قرار داده است [۱۳].

مهم‌ترین معیارهای اخلاق پزشکی، از دید محمد بن زکریای رازی که در کتاب «الحاوی» ذکر شده‌اند عبارتند از [۱۴]:

الف) رعایت موازین اخلاقی در پرداختن به حرفه پزشکی: برخی ویژگی‌های شخصیتی پزشک از دیدگاه رازی: ظاهر آراسته، چهره، اندام، لباس و موهای تمیز. گشاده‌رویی و خوش‌گفتاری و

اصول ذکر شده در بالا منطبق می‌باشند بر اصول اول و دوم APTA.

پزشک باید نگهدار رازهای بیمار باشد و از افشای آنها خودداری کند. این اصل منطبق است با اصل شماره دو (۲-۵) APTA. (فیزیوتراپیست باید از اطلاعات محرمانه بیماران کاملاً مراقبت کند و تنها در صورت درخواست مراجع قانونی حق افشای اطلاعات را دارد.)

در باب معیارهای ارزشیابی پزشکان: استدلال وی در رابطه با درک و فهم مطالب مندرج در کتاب‌های پزشکی. این اصل منطبق است با اصل سوم APTA که می‌گوید: فیزیوتراپیست باید پاسخگوی اخذ قضاوت‌های حرفه‌ای صحیح باشد. (ارزش‌های محوری فضیلت طلبی و امانت).

ب) رعایت موازین اخلاقی در امور پژوهشی: گفتن هر جمله با رعایت مأخذ. این اصل را می‌توان تا حدی منطبق بر اصل ۳-ب دانست. اصل ۳-ب می‌گوید: درمانگر باید از استانداردهای حرفه‌ای، شواهد موجود (شامل مقالات و کتب رایج و جدید و بهترین شواهد بالینی) آگاهی کامل داشته باشد.

ج) رعایت موازین اخلاقی در امور درمانی: برای هر اقدام درمانی، درمانگر موظف به رعایت اخلاق، دقت، امانت و احساس تعهد نسبت به بیمار می‌باشد. این اصل مطابقت دارد با اصول اول، دوم و هشتم از اصول APTA.

مادام‌العمر و پالایش دانش، مهارت‌ها، توانایی‌ها و رفتارهای حرفه‌ای افزایش و ارتقا دهد. (محور ارزشی فضیلت طلبی).

احترام به حقوق بیماران: منطبق است با اصل اول از کدهای اخلاق APTA که می‌گوید: فیزیوتراپیست باید به شأن ذاتی و حقوق همه افراد احترام بگذارد. (محورهای ارزشی دلسوزی و امانت).

نگاه جامع به علم پزشکی و بهره برداری از منابع و تجربه‌های سایر پزشکان: این اصل منطبق است با اصل سوم APTA که می‌گوید: فیزیوتراپیست باید پاسخگوی اخذ قضاوت‌های حرفه‌ای صحیح باشد. (ارزش‌های محوری فضیلت طلبی و امانت).

ب) تحقیقات پزشکی: لزوم انجام پژوهش‌های متعدد و توجه به نتایج آنها در اتخاذ روش صحیح برای درمان بیماران. این اصل منطبق است بر اصل شماره شش از اصول APTA. مهم‌ترین معیارهای اخلاق پزشکی از محمدبن زکریای رازی که در کتاب «الحاوی» ذکر شده‌اند عبارتند از:

الف) رعایت موازین اخلاقی در پرداختن به حرفه پزشکی: برخی ویژگی‌های شخصیتی پزشک از دیدگاه زکریای رازی: ظاهر آراسته، چهره، اندام، لباس و موهای تمیز. گشاده‌رویی و خوش‌گفتاری و اجتناب از ترش‌رویی، شتاب‌زدگی و بی‌پروایی. لحن ملایم، اخلاق و برخورد نیکو نسبت به بیماران و در برخورد با آنها مهربان و دلسوز باشند.

References:

1. Webster, M. Dictionary Merriam Webster Inc. 2012
2. Khaghanizadeh .M, Maleki .H, Abbasi .M, Abbaspour, A., Piroozmand A. A study of medical ethics with an Islamic approach. Journal of Medical Ethics 2009; 10: 35-56. (Persian)
3. Majlisi M.B. Baharalanvar, Qom: Darahiyah Al-Tarath Al-Arabi and Al-Tarikh Al-Arabi, 1403 AH. (Persian)
4. Motahari M., Provinces and Provinces, Qom: Sadra Press 1991 (Persian)
5. Ashrafi M. Medical Ethics, Tabriz: Islamic Azad University of Tabriz Publications, 1988:21. (Persian)
6. Mhaddithi. A. History of Medicine in Al-Buwayh, Tabriz: Ahrar 1998:57. (Persian)
7. Tabei.S.Z. Medical Ethics, Shiraz: Shiraz University of Medical Sciences Publications 2017:21. (Persian)
8. Heidari A.A, Keshavarz. H, Nouri Sepehr. M. A Review of the Basics of Medical Ethics in the Book of The Canon of Medicine of Avicenna, Journal of Medical Ethics and History 2012; 5(2): 75-66. (Persian)
9. Avicenna, M.H. Al-Qanun fi'l-tibb (The Canon of Medicine), translated by Sharafkandi A.R, Tehran: Soroush Publications 1991; 1(5). (Persian)
10. Zargar .M, Khodabandeh .M, Khaji .A, Karbakh .M. Ibn Sina Iranian genius physician, Journal of Medicine and Cultivation 2007: 27-20. (Persian)
11. Tabei SZ, Riazi A, Medical Sciences in the third millennium: an Avicennian approach. Int J Iran Red Crescent 2009; 11(1):4-9.
12. Algood C. Medical History of Iran and the Land of the Eastern Caliphate, Translated by Forghani, Tehran: Amirkabir Publications, 1992 (Persian)
13. Tavakoli.Gh, Sarnayzadeh.M, Journal of Medical History 2014; 5(16): 53-74. (Persian)
14. Tabatabai S. M. Some Criteria of Medical Ethics from the Viewpoint of Mohammad Ibn Zakaria Razi, Ethics and History of Medicine 2008; 1(2): 1-6. (Persian)
15. Razi, Mohammad Ibn Zakaria. Al-Hawi Al-Kabir Fi Al-Tib, Beirut: Darahiyah Al-Tarath Al-Arab 2002; (23): 430-425. (Arabic)

Principles of medical ethics from the perspective of Ibn Sina and Zakaria Razi and its comparison with the ethical principles of modern physiotherapy

Maryam Shamsaei¹, Amin Kurdi Yousefinejad^{*2}, Nasrin Sohrabi³

Received: 2019/04/24

Revised: 2020/09/15

Accepted: 2019/12/2

1. Associate Professor of Department of Islamic Education and Faculty Member of Quran, Hadith and Medicine Research Center , Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran
2. Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Physiotherapy, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran
3. Student of Physiotherapy, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

Journal of Education and Ethics in Nursing, Vol.8, No.3&4, Fall & Winter 2020

J Educ Ethics Nurs 2020;8(3&4):44-49

Abstract:

Introduction:

From the Islamic point of view, morality is a matter derived from reason, revelation and intuition. Western medical ethics is rooted in the Hippocratic Oath, which is the main foundation of medical ethics. One of the main branches of medicine is physiotherapy. This field is as old as medical knowledge. Physicians have long used hydrotherapy and massage to treat the disease.

Method and Materials:

The purpose of this article is to study medical ethics from the perspective of Razi and Ibn Sina according to their writings and compare it with the codes of ethics of physiotherapy in the United States.

This article studies the main topics in Islamic medical ethics and ethics in modern physiotherapy by reviewing the books of Muslim physicians during the flourishing of Islamic civilization and the numerous statutes and books that have been compiled in recent years in the field of modern physiotherapy ethics.

Results:

In physiotherapy ethics codes, patient dignity is central. Ibn Sina has referred to the three axes of medical practice, medical research, and the attitude and belief in Islam and moral principles. The most important criteria of medical ethics from Razi's point of view are observance of ethical standards in the medical profession and observance of ethical standards in research affairs. The ethics codes of the American Physiotherapy Association include patient treatment, counseling, education, and research and management.

Conclusion:

Considering that close attention has been paid to ethics in Islamic texts, it is possible to present more efficient medical ethics texts by taking the commonalities of the two (patient-centered) attitudes. An examination of the ethical codes of the American Physiotherapy Association shows that the items mentioned in it existed in the books of Iranian thinkers during the flourishing of Islamic civilization.

Keywords: Medical Ethics, Physiotherapy, Islam, West, Abu Ali Sina, Zakaria Razi

* Corresponding author Email: yoosefinejad@sums.ac.ir